

Олександр Олександрович БРИГІНЕЦЬ

д.ю.н., професор, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>

e-mail: BriginetsO@meta.ua

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

У статті розкрито роль та проблематику визначення особливостей вирішення проблем правового забезпечення діяльності адвокатури в адміністративному судочинстві з урахуванням зарубіжного досвіду як однієї з умов розбудови сучасного демократичного суспільства. Визначено, що важливим напрямом діяльності держави є обов'язок всіляко підтримувати та забезпечувати захист прав і законних інтересів людини та громадянина, що частково досягається за рахунок діяльності адвокатури. Доведено, що адвокатура, не маючи відношення до державного апарату чи до органів місцевого самоврядування, має законні повноваження протистояти інтересам публічних суб'єктів та їх адміністративному ресурсу.

Ключові слова: адвокатура, адміністративне право, судочинство, реформування, зарубіжний досвід, права та обов'язки, права людини, право на захист

ВСТУП

Для забезпечення та підтримки демократичних процесів у вітчизняному суспільстві на основі норм Конституції України держава зобов'язана всіляко підтримувати та забезпечувати захист прав і законних інтересів людини та громадянина. Для реалізації таких процесів держава створює, підтримує розвиток та забезпечує функціонування відповідних механізмів. Втім, громадянське суспільство не стоїть осторонь цього питання, воно також бере активну участь у забезпеченні прав, свобод і законних інтересів як всього суспільства загалом, так і кожного з його членів окремо. Одним із головних інструментів громадянського суспільства є інститут адвокатури, гарантований ст. 59 Конституції України, в якій визначено, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги у вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура [1]. У нашій державі адвокатура виступає своєрідним «балансом», що намагається на основі чинного законодавства зрівноважити інтереси громадянського суспільства з потребами і можливостями держави. Задля досягнення поставленої мети адвокатура як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництво та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, визначеному чинним законодавством, забезпечує право на захист від обвинувачення та надання правової допомоги клієнту в його правовій змагальності з державними структурами [2]. Враховуючи всю міць державного апарату, на практиці досить часто складається ситуація, коли якісна і професійна допомога адвокатури стає «останньою соломинкою», яка може допомогти фізичній або юридичній особі у непростих життєвих ситуаціях.

МЕТА статті – визначення особливостей вирішення проблем правового забезпечення діяльності адвока-

тури в адміністративному судочинстві з урахуванням зарубіжного досвіду як однієї з умов розбудови сучасного демократичного суспільства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірниках. У дослідженні застосовано методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, а також низку інших методів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відмітимо, що проблематика визначення особливостей вирішення проблем правового забезпечення діяльності адвокатури в адміністративному судочинстві з урахуванням зарубіжного досвіду як однієї з умов розбудови сучасного демократичного суспільства є досить актуальною для сучасного непростого етапу розбудови нашої держави. Адвокат може брати участь у більшості матеріальних та процесуальних правовідносин, в яких він має певне коло завдань, прав та обов'язків, що у своїй сукупності визначають його правове становище у таких відносинах. Як професійний захисник і представник інтересів клієнта він має правове положення в адміністративному судочинстві, адже воно пов'язане з розв'язанням конфліктів у публічно-правовій сфері, тобто коли однією зі сторін в адміністративному процесі завжди є державно-владний або приналежний до органів місцевого самоврядування суб'єкт [3]. Важливо враховувати і ту обставину, що адвокатура не має відношення до державного апарату чи до органів місцевого самоврядування, і саме така незалежність дозволяє адвокату більш ефективно протистояти інтересам публічних суб'єктів та їхньому адміністративному ресурсу.

В Україні базовими нормативно-правовими актами, що визначають статус адвоката у адміністративному процесі виступають Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] та Кодекс адміністративного судочинства (КАС) України. Специфікою

Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є те, що в ньому прямо не визначено завдання чи функції адвокатури. Водночас у КАС України викладено лише загальні завдання адміністративного судочинства, до яких у ч. 1 ст. 2 належать: захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів у здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ [4].

Ключовою основою для виникнення правовідносин за участю адвоката як представника повинна бути воля юридика дія адвоката, його активна процесуальна діяльність, яка одночасно визначає зміст правовідносин. На практиці виділяють такі підходи до розуміння поняття представництва адвоката в адміністративному судочинстві: правовідносини, внаслідок яких одна особа, представляючи іншу в межах своїх повноважень, здійснює процесуальні дії, вчинення процесуальних дій особою, яка наділена певними повноваженнями, від імені іншої особи та в її інтересах. Адвокат, який представляє інтереси свого клієнта, в адміністративному судочинстві є активним учасником судового процесу, метою якого є досягнення найкращого правового результату у справі для нього [5].

Важливим аспектом діяльності адвокатури є належне закріплення її прав та обов'язків. Права та обов'язки адвоката визначені у ст.ст. 20 та 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Зокрема, у здійсненні адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, що не заборонено законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, а також користуватися іншими правами, передбаченими вищезгаданим Законом та іншими законами [2]. Професійні обов'язки адвоката визначаються статтею вищезгаданого закону. В ній також вказано обмеження до діяльності адвоката. Окрім вищезгаданого, адвокат забезпечує захист персональних даних про фізичну особу, якими він володіє, відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних [2].

У наукових джерелах досить часто автори пропонують використовувати для реформування адвокатури досвід держав-членів ЄС чи США. Вважаємо, що значний позитивний досвід у процесі реформування адвокатури наша держава може перейняти не тільки у вищезгаданих держав, але й у Південно-Африканській Республіці (ПАР). Дійсно у цій державі, не зважаючи на різноманіття культур, релігій та мов, наприклад, одинадцять офіційних мов закріплено її конституцією, досить успішно функціонує правовий захист громадян у процесі їх взаємовідносин із державним апаратом. Як

результат, держава є однією з небагатьох в Африці, в якій не відбулося жодного державного перевороту, і регулярні вибори відбуваються протягом майже цілого століття. Також держава є членом G20, тобто виступає однією із найвпливовіших у світі. Перші державні юридичні бюро у ПАР засновано близько століття тому. В середині ХХ ст. створено незалежний від уряду орган – Рада з юридичної допомоги, основне завдання якої полягало у забезпеченні доступності юридичної допомоги для малозабезпечених осіб. Зокрема, у системі юридичної допомоги ПАР застосовуються такі моделі: громадські захисники, які отримують фіксовану зарплату (адвокати та стажери); приватні адвокати, які призначаються за списком та одержують фіксовану оплату відповідно до встановлених тарифів за певні види робіт та за кожен день роботи в суді; надана працівниками служб юридичної допомоги у судах первинної юридичної допомоги; юридичні клініки, центри правосуддя, а також відповідно до угод – приватні спеціалізовані юридичні фірми, консультаційні пункти, в яких працюють консультанти-юристи.

Цікаво, що багаторічний досвід показав, що витрати на державних захисників обходяться на 40% дешевше, ніж витрати на адвокатів, що приватно практикують. Актуальним є досвід цієї держави зі створення системи обов'язкового дворічного стажування для випускників юридичних закладів вищої освіти. Стажистам надано право працювати помічниками державних захисників у районних установах державних захисників, а також стажуватись у приватній фірмі. Один державний захисник може працювати до 10 стажистів. Стажер веде на місяць 10 справ та один день на тиждень надає безкоштовні консультації населенню. Також передбачено і таку форму, як укладання контрактів з юридичними фірмами та юридичними клініками на надання ними певних видів юридичної допомоги [6]. Тобто багатоаспектність діяльності адвокатури в ПАР подає нам зразок ефективного захисту прав і свобод людини та громадянина в цій державі протягом майже цілого століття.

ВИСНОВКИ

Отже, адвокат, виступаючи в адміністративному процесі у ролі представника, може здійснювати представництво клієнта в органах публічної адміністрації, або в адміністративно-судочинському провадженні, тоді як в адміністративно-деліктних відносинах адвокат виступає захисником і фахівцем у галузі права. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють процесуально-правовий статус адвоката, є КАС України, Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правила адвокатської етики. Отже, адвокат є важливою фігурою в адміністративному процесі. Однак в юридичній практиці трапляються випадки порушення прав та гарантій діяльності адвоката в адміністративному процесі.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page2>

3. Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration / O. Bryhinets et al. *Revista San Gregorio. SPECIAL EDITION-2020*. 2020. No. 42. pp. 205-213. URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1568/20-OLAKSANDR>.

4. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.

5. Правила адвокатської етики : затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р., зі змінами, затв. З'їздом адвокатів України від 15.02.2019. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf

6. Синеокий О.В. Адвокатура как институт правовой помощи и защиты. Харьков, 2008. 496 с.

References

1. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated 28.06.1996 No. 254k/96-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (in Ukrainian).

2. On advocacy and advocacy: Law of Ukraine dated 07/05/2012 No. 5076–VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page2> (in Ukrainian).

3. Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration / O. Bryhinets et al. *Revista San Gregorio. SPECIAL EDITION-2020*. 2020. No. 42. pp. 205-213. URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1568/20-OLAKSANDR>.

4. Code of Administrative Procedure of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2005. No. 35–36, No. 37. Art. 446. (in Ukrainian).

5. Rules of lawyer ethics: approved. Report and election congress of lawyers of Ukraine on June 9, 2017, with changes, approved. By the Congress of Lawyers of Ukraine from February 15, 2019. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf (in Ukrainian).

6. Syneokiy O. Advocacy as an institute of legal assistance and protection. Kharkiv, 2008. 496 p. (in Russian).

Oleksandr BRYHINETS

Doctor of Legal Sciences, Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>

e-mail: BriginetsO@meta.ua

SOLUTION OF THE PROBLEMS OF LEGAL SECURITY OF ADVOCATE ACTIVITIES IN ADMINISTRATIVE JURISDICTION TAKING INTO ACCOUNT FOREIGN EXPERIENCE

The paper reveals the role and problems of determining the peculiarities of solving the problems of legal support of the activity of the bar in administrative proceedings, taking into account foreign experience as one of the conditions for the development of a modern democratic society. It is determined that an important direction of the state's activity is the obligation to support and ensure the protection of the rights and legitimate interests of a person and a citizen in every possible way, which is partially achieved due to the activities of the legal profession. The Law of Ukraine "On Advocacy and Advocacy" and the Code of Administrative Procedure of Ukraine are the main legal acts that determine the status of a lawyer in an administrative process. In our country, the legal profession acts as a kind of "balance", which tries to balance the interests of civil society with the needs and capabilities of the state on the basis of current legislation. In order to achieve the set goal, the bar, as a non-state self-governing institution, which provides protection, representation and the provision of other types of legal assistance on a professional basis, as well as independently resolves issues of the organization and activity of the bar in the manner determined by current legislation, ensures the right to protection against accusation and providing legal assistance to the client in his legal competition with state structures. The key basis for the emergence of legal relations with the participation of a lawyer as a representative should be the voluntary legal action of the lawyer, his active procedural activity, which simultaneously determines the content of legal relations. Attention is focused on the multifaceted activity of the bar in the Republic of South Africa, which provides us with an example of effective protection of the rights and freedoms of a person and a citizen in this country for almost a whole century. It has been proven that the bar, not having any relation to the state apparatus or local self-government bodies, has the legal authority to oppose the interests of public entities and their administrative resources.

Keywords: *advocacy, Administrative Law, proceedings, reformation, foreign experience, rights and obligations, Human Rights, right to protection*